

الگوی مناسب توانمندسازی برای مشاوران تحصیلی و اعتبارسنجی آن

محمد اشرف حسین بر^۱، زهره سعادت‌مند*^۲، مریم براتعلی^۳، زهرا یوسفی^۴

چکیده

مقدمه: بنابراین توانمندسازی برای نقش مشاوران حرفه‌ای مدارس و ارائه برنامه جامع و چند فرهنگی برای راهنمایی مدارس بیانگر امیدواری در جهت خدمت بهتر به دانش‌آموزان و باعث بهبود عملکرد شغلی و افزایش کیفیت کاری مشاوران تحصیلی می‌شود. هدف این پژوهش ارائه الگوی مناسب توانمندسازی برای مشاوران تحصیلی و اعتبارسنجی آن می‌باشد.

روش پژوهش: پژوهش حاضر با رویکرد (کیفی - کمی) بر اساس ماهیت داده‌ها، آمیخته و براساس روش جمع‌آوری داده‌ها، (اسنادی-پیمایشی) انجام شده است. در بخش کیفی نمونه آماری به صورت هدفمند تا رسیدن به اشباع از جامعه آماری بخش کیفی متخصصان، خبرگان و افراد ماهر و به طور کلی شامل کلیه مشاوران تحصیلی موفق استان سیستان و بلوچستان و در بخش کمی ۱۳۳ نفر به عنوان نمونه آماری با استفاده از جدول کرجسی و مورگان از جامعه آماری کلیه مشاوران مدارس استان سیستان و بلوچستان در سال ۹۹-۹۸ انتخاب شدند. در بخش کیفی ابزار جمع‌آوری اطلاعات مصاحبه نیمه ساختاریافته و تجزیه و تحلیل اطلاعات به روش تحلیل تم بود. در بخش کمی از پرسشنامه محقق ساخته، ۲۵ گویه‌ای بر اساس مقیاس لیکرت پنج گزینه‌ای استفاده شد و داده‌ها جهت اعتبارسنجی الگو، با روش تحلیل عامل تأییدی و نرم افزار اسمارت پی ال اس، تجزیه و تحلیل شدند. جهت تعیین روایی پرسشنامه محقق ساخته تایید متخصصان و اساتید لحاظ شده است. جهت تعیین پایایی پرسش نامه محقق ساخته از روش آلفای کرونباخ استفاده شد که نتایج حاکی از پایایی مناسب پرسشنامه محقق ساخته بود.

یافته‌ها: در تحلیل کیفی، مفاهیم و مولفه‌های مربوطه نیازسنجی آموزشی، اولویت‌های توانمندسازی مشاوران، استخدام، به کارگیری داوطلبان، دستیاران و دانشجویان برای شرکت در دوره‌های توانمندسازی آموزشی، ارائه مشاوره به مسئولان، گروه‌های آموزشی و اعضای آموزش و پرورش در حوزه‌های مختلف به ویژه بهره‌مندی از روش‌های فعال مشاوره، همکاری با مسئولین آموزشی، توانمندسازی مشاوران آموزشی) به منظور ارائه الگوی مناسب و اعتبارسنجی آن شده است.

نتیجه‌گیری: نتایج پژوهش نشان می‌دهد که الگوی مناسب در توانمندسازی مشاوران تحصیلی شامل ۴ مولفه (تخصصی بودن، مطلوب و معتمدانه، ایجاد فعالیت‌های مستمر و ماهانه و انعطاف‌پذیری) می‌باشد. همچنین نتایج حاصل از اعتبارسنجی نشان داد که الگوی مناسب توانمندسازی از نظر متخصصان برنامه ریزی درسی و مشاوران تحصیلی از اعتبار لازم برخوردار است.

کلید واژه‌ها: اعتبارسنجی، الگوی مناسب توانمندسازی، مشاوران تحصیلی، متخصصان برنامه‌ریزی درسی، خدمات مشاوره‌ای

تاریخ پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۲/۲۶

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۱۲/۱۹

استناد: حسین بر م، سعادت‌مند ز، براتعلی م، یوسفی ز. الگوی مناسب توانمندسازی برای مشاوران تحصیلی و اعتبارسنجی آن، خانواده و بهداشت، ۱۴۰۱؛ ۱۲(۱): ۲۲۰-۲۰۹

^۱ - دانشجوی دکتری برنامه‌ریزی درسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

^۲ - دانشیار گروه برنامه‌ریزی درسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران (نویسنده مسئول).

Drzohrehsaadatmand12@yahoo.com

^۳ - استادیار گروه علوم تربیتی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

^۴ - استادیار گروه روانشناسی، واحد اصفهان (خوراسگان)، دانشگاه آزاد اسلامی، اصفهان، ایران.

مقدمه:

یکی از اهداف و وظایف مهم آموزش و پرورش ایجاد زمینه برای رشد همه‌جانبه فرد و تربیت انسان‌های سالم، کارآمد و مسئول برای ایفای نقش در زندگی فردی و اجتماعی است. در این راستا، مؤلفه‌ها و عناصر مختلفی تأثیرگذار هستند و برنامه‌ریزی‌ها و فعالیت‌های مختلفی نیز در این عرصه ضروری است. یکی از برنامه‌ها و فعالیت‌هایی که در تسهیل فرآیند رشد و تعلیم و تربیت دانش‌آموزان نقش مهمی ایفا می‌کند برنامه راهنمایی و مشاوره است. در فرآیند راهنمایی و مشاوره تلاش می‌شود تا با در نظر گرفتن نقش هر یک از عوامل و مؤلفه‌های مؤثر در تعلیم و تربیت، اعم از برنامه درسی، مدیر، معلم، عوامل اجرایی، والدین، گروه همسالان و سایر عناصر درون و برون از مدرسه و هم‌چنین ویژگی‌های روان‌شناختی فردی و گروهی دانش‌آموزان با به کارگیری روش‌های علمی و تخصصی و فنون و تکنیک‌های راهنمایی و مشاوره، به دانش‌آموزان کمک نمود تا ضمن سازگاری عاطفی و روانی با شرایط و موقعیت‌های مختلف، نسبت به اخذ تصمیم و انتخاب مناسب و برنامه‌ریزی برای اجرای تصمیم‌های خویش اقدام نمایند و در خدمات راهنمایی و مشاوره ضمن شناخت ویژگی‌های جسمی، ذهنی، روانی، اخلاقی و اجتماعی دانش‌آموز، موانع و مشکلات فراروی رشد و بالندگی وی نیز شناسایی شده و به فرد کمک می‌شود تا بتواند مسیر مناسب را در جهت رشد و تعالی فردی و اجتماعی خویش انتخاب و طی نماید (۱).

مطالعه نظام‌های آموزش جهان مؤید آن است که کشورهای مختلف به تناسب شرایط، امکانات و به تناوب و به تدریج از خدمات راهنمایی و مشاوره برای پیشگیری و کاهش مشکلات تحصیلی، خانوادگی، عاطفی، اجتماعی و اخلاقی دانش‌آموزان و دانشجویان در مدارس و دانشگاه‌های مختلف استفاده کرده‌اند و از روش مؤثر یادگیری با استفاده از مدل راهنمایی تحصیلی سود برده‌اند. در ایران نیز توجه به این برنامه در طرح‌های اصلاح نظام آموزش و پرورش مصوب سال ۱۳۴۴، تغییر نظام آموزش و پرورش مصوب سال ۱۳۶۷، تغییر نظام جدید آموزش متوسطه در سال ۱۳۶۹ و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و نقشه جامع علمی کشور مصوب سال ۱۳۹۰ شورای عالی انقلاب فرهنگی، استفاده از خدمات راهنمایی و مشاوره در مدارس تأکید شده است (۲). بنابراین جریان راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش ایران قدمتی دیرینه دارد، از مطالعات اولیه در سال ۱۳۳۷ تا شروع رسمی آن در سال ۱۳۵۰ و فراز و نشیب‌هایی که در خلال این سال‌ها تا به امروز داشته، همه حکایت از ضرورت این بستر مهم و اساسی در فرآیند یاددهی و یادگیری دارد. آنچه در نظام‌های آموزشی و پرورشی سایر کشورها به طور ویژه مد نظر قرار می‌گیرد، توجه به زیر ساخت‌های روان‌شناختی در هر اقدام آموزشی و پرورشی است. این زیرساخت‌ها مشتمل بر ویژگی‌های رشدی، تفاوت‌های فردی، شخصیتی، ویژگی‌های بافتی، بومی و حتی جنسیتی می‌باشد (۳).

مشاوران به طور فعالانه به همه دانش‌آموزان کمک می‌کنند تا مهارت‌های لازم برای افزایش رشد تحصیلی، شغلی، فردی در طول سال‌های مدرسه و بعد از آن را کسب نموده و به کار گیرند. مشاوران از توانمندی و قابلیت‌های راهنمایی خود برای فراهم ساختن فعالیت‌های رشدی مناسب از طریق مؤلفه‌های برنامه آموزشی و برنامه‌ریزی فردی، برنامه جامع راهنمایی و مشاوره استفاده می‌کنند (۳). بنابراین، با توجه به تخصصی بودن فعالیت‌های مشاوره مدرسه، و از سوی دیگر، لزوم بهره‌مندی از توانمندسازی به عنوان یک روش مؤثر برای ارتقای بهره‌وری و عملکرد کارکنان، تأکید بر توانمندسازی مشاوران به منظور بهبود عملکرد آنها و سپس ارتقای فعالیت‌های مشاوره مدرسه امری ضروری و انکارناپذیر است (۴).

مشاوره حرفه‌ای حساس و مسئولانه است که رسیدن به صلاحیت حرفه‌ای در این زمینه مستلزم دانش، تجربه و ممارست برای به روز بودن خود در حیطه‌ی مشاوره و شناخت محدودیت‌های حرفه‌ای است. صلاحیت حرفه‌ای دارای سه مؤلفه‌ی اساسی دانش، مهارت و پشتکار است. آنان که در کار مشاوره هستند به این نکته اذعان دارند که اخذ مدرک تحصیلی صرفاً یک نقطه آغاز است و بدون تداوم مطالعه پس از فراغت از تحصیل، اطلاعات شخصی به سرعت تحلیل می‌رود و برای پیش‌گیری از این پسر رفت هم باید خود فرد فعال باشد و دانش مرتبط با حرفه‌اش را رشد دهد و هم مسئولان ذی‌ربط باید با برنامه‌ریزی مناسب و دایر کردن کارگاه‌های آموزشی و سمینارهای تخصصی و آزمون‌های لازم در به روزآمد شدن مشاوران و متخصصان زیرمجموعه‌ی خویش اهتمام ورزند. دومین مؤلفه‌ی صلاحیت مشاور مهارت است و مهارت به طور کلی یعنی این که یک مشاور بتواند در یک موقعیت خاص بهترین و مناسب‌ترین شیوه را انتخاب نماید. یک مشاور با مهارت سعی می‌کند از فنون مشاوره به خوبی استفاده کند. مثلاً با بهره‌گیری از سؤالات باز به جای سؤالات بسته، مشکلات مراجع را بررسی می‌نماید و فن گوش دادن مؤثر را به کار می‌گیرد. پشتکار سومین مؤلفه از صلاحیت حرفه‌ای است که توجه مداوم به نیازهای مراجعان را می‌طلبد. پشتکار به این معنی است که متخصص تمایل دارد برای کمک به مراجع سخت تلاش کند. مشاوران کوشا و تلاشگر مهارت‌های خودشان را صادقانه ارزیابی می‌کنند و هر زمان که ضرورت ایجاد کند در صدد کسب مهارت‌های اضافی برمی‌آیند. مشاوران کوشا و تلاشگر حتی مشکل مراجعانی که جلسات مشاوره‌ای آنان پایان یافته را نیز پیگیری می‌کنند تا اثرات طولانی مدت مداخلات خود را ارزیابی نمایند (۵).

امروزه مشاوران مدارس با وظایفی همانند: همراهی در سلامت روان، افزایش ارائه خدمات به سنین مختلف و آگاهی از تکنولوژی روبرو می‌شوند. مشاوران مدارس فرصت مناسبی برای پاسخگویی به این چالش‌ها از طریق تعریف مناسب نقش خود، در اختیار دارند (۶). مشاوران بر اساس دانش‌های نظری و تجارب علمی و عملی، صلاحیت‌های همه‌جانبه‌ای را برای کمک به دانش‌آموزان و رفع مشکلات متعدد و متنوع آنان باید داشته باشند. علاوه بر این خصایص، مشاوران باید علاقه‌مندی به دانش‌آموزان و آگاه به مراحل رشد و تربیت آنان، واقف به اصول و مبانی روان‌شناسی و تعلیم و تربیت و جامعه‌شناسی و قادر به بهره‌گیری از اصول و فنون راهنمایی و مشاوره و بالاخره دارای تجربه کاری باشند (۲).

مشاوره تحصیلی بیشتر بر حول محور مشکلات و مسائل استوار است و سعی بر حل این مشکلات و مسائل از طریق روش‌های مشاوره و روان‌شناسی دارد (۷). در مشاوره تحصیلی خود فراگیر مخاطب قرار می‌گیرد و در صدد است تا مسائل و مشکلات مربوط به یادگیری فراگیران را مرتفع نماید (۸). مشاوره‌ی تحصیلی در بستر روان‌شناسی مطرح می‌شود. بدین معنا که محتوا و ابزار کار خود را از روان‌شناسی وام می‌گیرد. مشاور تحصیلی از یافته‌ها و نظریه‌های روان‌شناسی در جهت ارائه راهنمایی و مشورت به مراجعان خود بهره می‌برد (۹).

یافته‌های پژوهش دوکانه‌ای فرد، شفیع‌آبادی و پاشاشریفی (۱۳۸۷) با عنوان «ویژگی‌های شخصیتی و جمعیت‌شناختی مشاوران موفق از دیدگاه جامعه مشاوران نشان داد که مشاوران موفق از نظر ویژگی‌های شخصیتی مانند توانایی‌های ذهنی و شناختی، نظام ارزشی و اخلاقی، بردباری و شیوه‌های کنار آمدن با مشکلات، سلامت روانی، شهرت و مهارت‌های آراستگی، سلامت جسمانی و وضعیت تحصیلی نسبت به مشاوران ناموفق، برتری دارند (۱۰). نتایج پژوهش ملایی، خوشبخت و کریمی (۱۳۹۴) با عنوان «مطالعه اخلاق حرفه‌ای از دیدگاه مشاوران مدارس مقطع متوسطه» نشان داد که مشاوران جذب دانش‌آموز، جلب اعتماد او، توجه به شرایط مراجع، برقراری ارتباط کلامی، واقع‌نگری، توجه به نیاز مراجع، خلق و خوی نیکو، سرزنش نکردن، صداقت، انگیزه‌بخشی، عدم قضاوت ارزشی، ارائه پیامدهای مثبت و مطلوب، القای توانایی‌های شخصیتی به فرد، عدم سوء استفاده از مراجع و تعهد، برقراری ارتباط غیر

کلامی و داشتن فضای خصوصی را از جمله نکات و مواردی می‌دانند که در رابطه با دانش‌آموزان باید رعایت شود. آنان برقراری مساوات، اولویت‌بندی مراجعان بر اساس مشکل، ارائه خدمات مدبرانه (تشخیص افراد دارای مشکل در مدارس از طرف مشاور) به دانش‌آموز را در اولویت قرار داده‌اند. همچنین از دید مشاوران مجهول ماندن نقش مشاور در مدارس، بی‌توجهی به مشاوره‌سازی و عدم آگاهی از نقش مشاور، موانع اخلاق حرفه‌ای است. نتایج به دست آمده از تحلیل داده‌های بخش کمی نیز حاکی از آن بود که بالاترین میانگین بعد غالب اخلاق حرفه‌ای مشاوران، عدم آسیب‌رسانی می‌باشد. همچنین بین سن مشاور و صداقت و برقراری مساوات رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. علاوه بر آن بین جنسیت و ابعاد اخلاق حرفه‌ای، فقط در بعد صداقت تفاوت معناداری وجود دارد (۱۱).

مشاک (۱۳۹۴) در پژوهشی با عنوان «بررسی وضعیت موجود و مطلوب مشاوره تحصیلی در مدارس و ارائه راهکارهایی جهت توانمندسازی مشاوران» نتیجه گرفت که مدارس با کمبود تعداد مشاور مواجه هستند. مشاوران مدرسه به موقع و به هنگام ضرورت در دسترس دانش‌آموزان نیستند. مشاوران فضا و امکانات کافی جهت مشاوره در اختیار ندارند. دانش‌آموزان با وظایف مشاوران مدرسه آگاهی ندارند و به هنگام برخورد با مشکلات به مشاور مراجعه نمی‌کنند (۱۲). نیاگا^۱ (۲۰۱۱) در پژوهش خود با عنوان «بررسی تأثیر خدمات راهنمایی و مشاوره در رشد علمی، اجتماعی و فردی دانشجویان در دانشگاه‌های دولتی و خصوصی کشور کنیا»، نتیجه گرفت که دانشجویان در دانشگاه‌های خصوصی در دستیابی به شایستگی‌های فردی، بهتر از دانشجویان دانشگاه‌های دولتی رشد می‌کنند. تجزیه و تحلیل یافته‌ها همچنین نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین جنسیت دانشجویان در اثربخشی خدمات راهنمایی و مشاوره در مورد رشد علمی، اجتماعی و فردی دانشجویان در هر دو نوع دانشگاه‌ها وجود ندارد. در این پژوهش توصیه شده است که مسئولین دانشگاه‌ها باید سیاست‌های روشنی که خدمات راهنمایی و مشاوره را بهبود می‌بخشد و تقویت می‌کند را برای دستیابی مؤثر به صلاحیت‌های علمی، اجتماعی و فردی دانشجویان ایجاد کند (۱۳).

حمید و همکاران (۲۰۱۳)، در پژوهشی به بررسی تأثیر توانمندی روان‌شناختی بر تعهد سازمانی معلمان پرداختند و یافته‌های این تحقیق نشان داد که وضعیت توانمندی روان‌شناختی معلمان در حد بالایی است و رابطه مثبت و معناداری بین توانمندی روان‌شناختی و تعهد سازمانی معلمان وجود دارد (۱۴). خلیل و ویلیامسون (۲۰۱۴) در پژوهشی با عنوان «نقش مشاوران دانشگاهی در موفقیت دانشجویان مهندسی»، نشان دادند که وجود یک مشاور دانشگاهی برای حفظ، پیشرفت و موفقیت دانش‌آموختگان رشته مهندسی از اهمیت زیادی برخوردار است. همچنین در این مطالعه بر نقش یک مشاوره دانشگاهی تأکید شده است (۱۵). یافته‌های پژوهش فلاحی و همکاران (۲۰۱۳)، نشان داد که رابطه مثبت و معناداری بین آموزش و توانمندی روان‌شناختی وجود دارد. این تحقیق نشان داد که ارتباط مثبت و معنادار بین آموزش و چهار بعد شایستگی، استقلال، معناداربودن و اعتماد وجود دارد (۱۶). یافته‌های پژوهش کارلوس (۲۰۱۸) با عنوان «توانمندسازی دانش‌آموزان دبیرستان‌های شیکانا و لاتینا: راهنمایی برای مشاوران مدرسه»، نشان داد که مهمترین توانمندی‌ها برای دانش‌آموزان در زمینه توسعه شخصی، روابط با دانش‌آموزان از جمله فارغ-التحصیلان، ایجاد آگاهی اجتماعی و فرهنگی، و تشویق کنش اجتماعی می‌باشد. بر اساس این یافته‌ها مشاوران مدرسه به دنبال توانمندسازی دانش‌آموزان در زمینه پیشرفت، روابط مثبت، شناسایی الگوهای نقش، و تشویق تعامل اجتماعی هستند (۱۷).

بر این اساس، توجه به توانمندسازی مشاوران تحصیلی و شناسایی عناصر و مولفه‌های دخیل آن، نقش مهمی در جهت طراحی و ارائه الگوی مناسب و اعتبارسنجی این الگو برای مشاوران تحصیلی نظام آموزش و پرورش است؛ چرا که هر چه حوزه شناختی غنی‌تر و الگوی شایسته‌تری در این مورد وجود داشته باشد می‌تواند زمینه یاری رساندن به مشاوران به منظور بهره‌گیری از آن در

حوزه تخصص خود و اخذ تصمیمات منطقی و معقول را برای آنان در راستای کمک به دانش‌آموزان در حوزه‌های مختلف را فراهم نماید. پژوهش حاضر با هدف ارائه الگوی مناسب توانمند سازی برای مشاوران تحصیلی و اعتبار سنجی آن انجام شده است.

روش پژوهش:

این پژوهش بر اساس هدف، کاربردی^۱ (به منظور اجرایی شدن تحقیق پس از اتمام کار)، بر اساس ماهیت داده‌ها، آمیخته^۲ (کیفی-کمی^۳) و براساس روش جمع‌آوری داده‌ها، (اسنادی-پیمایشی^۴) بوده است. جامعه آماری در این بخش از پژوهش؛ عبارت بود از؛ متخصصان، خبرگان و افراد ماهر و به طور کلی شامل کلیه مشاوران تحصیلی موفق استان سیستان و بلوچستان می باشند. در این پژوهش برای انتخاب نمونه از روش نمونه گیری هدفمند جهت مصاحبه نیمه ساختار یافته از مشاوران استفاده خواهد شد که تا رسیدن به مورد اشباع (موردی که پس از آن اطلاعات جدیدی به دست نمی‌آید) به انتخاب ادامه می یابد که خبرگان در این پژوهش را افرادی تشکیل دادند که؛ (آشنایی کافی با مبحث مشاوره تحصیلی داشته و حداقل ۵ سال سابقه کار در همین حوزه در آموزش و پرورش و مراکز وابسته آموزشی را داشتند و حداقل مدرکشان کارشناسی ارشد و بالاتر بود) که در این پژوهش، این اعضا از میان (اساتید دانشگاه سیستان و بلوچستان، آزاد اسلامی و فرهنگیان" ، مشاورین فعال در آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران و حتی چند نفر از مدیران مستعد و متخصص در آموزش و پرورش) (با مدرک تحصیلی مشاوره). ملاک تعداد نمونه نیز بر حسب کفایت نمونه‌گیری و مبتنی بر اشباع نظری با ۱۵ نفر مشخص شد. برای تعیین روش نمونه‌گیری در پژوهش کیفی هیچ فرمول مشخص وجود ندارد و اصلی‌ترین معیار برای این کار این است که نمونه‌ای متخصص، مجرب و کار آزموده مورد بررسی قرار گیرد تا نیازهای پژوهش بر طرف شود لذا در این قسمت، به صورت ترکیبی از روش‌های هدفمند قضاوتی و گلوله برفی استفاده شد. در این روش کار از افرادی که خبرگان این حوزه بوده و لازم بود از معیارهای لازم برخوردار باشند، استفاده شد و بعد از اتمام مصاحبه هر نفر، نفر بعدی را معرفی نمود. بنابراین به جز چند نفر نخست که توسط محقق و از طریق مشورت با اساتید محترم راهنما و مشاور انتخاب شدند، سایر افراد علاوه بر معیارهای خبرگی توسط سایر خبرگان انتخاب شدند و ملاک تعداد نمونه نیز بر حسب کفایت نمونه‌گیری و مبتنی بر اشباع نظری تعیین شد. برای پاسخ به سوالات تحقیق، از روش تحلیل مضمون و شیوه مصاحبه نیمه ساختارمند استفاده شد که مراحل آن عبارت بودند از؛

(۱) آشنایی با داده‌ها و شکل‌گیری شناسه‌گذاری‌ها و الگوها در ذهن محقق

(۲) ایجاد شناسه‌های اولیه و شناسه‌گذاری (در شناسه‌گذاری، بخش‌هایی از داده‌ها از بافت اصلی خود جدا، و به روشی بر چسب زده شد که همه داده‌های دارای یک بر چسب واحد بازبایی شده، و با یکدیگر بررسی شد.

(۳) جست و جو و شناخت مضمون‌ها: در این مرحله، به شناسه‌ها، تجزیه و تحلیل و به چگونگی ترکیب و تلفیق شناسه‌های مختلف برای تشکیل مضمون پایه، توجه شد.

^۱ Applied Research

^۲ Mixed

^۳ Qualitative-quantitative

^۴ Documentary-Survey

۴) ترسیم شبکه مضمون‌ها: در اینجا لازم بود مجموعه‌ای از مضمون‌ها پیشنهاد شده و آنها را پالایش کرد. چرا که مضمون‌های شناخته، منبع اصلی تشکیل شبکه‌های مضمون بود.

۵) تحلیل شبکه مضمون‌ها: هنگامی که محقق به شبکه مضمون‌های رضایت‌بخشی دست یافت؛ در این مرحله شبکه مضمون‌های ترسیم شده بررسی و تجزیه و تحلیل شد.

۶) تدوین گزارش (عابدی جعفری و همکاران، ۱۳۹۰: ۱۸۲-۱۷۹).

ارائه داده‌ها به چند صاحب‌نظر و ناظر خارجی و تایید دارا بودن درک مشابه از بازنگری دوره‌های توانمندسازی مشاوران موجب تایید روایی ابزار گردید. به منظور تجزیه و تحلیل مصاحبه‌ها از روش تحلیل تم استفاده شد که روشی آسان، انعطاف‌پذیر و سرعتی برای شناسایی و تحلیل و بیان الگوهای موجود درون داده‌ها بوده است.

یافته‌ها:

در تحلیل کیفی، مصاحبه‌های انجام گرفته از طریق کدگذاری باز و کدگذاری محوری دسته‌بندی‌هایی انجام شده که منجر به شناسایی مفاهیم و مولفه‌های مربوط (نیازسنجی آموزشی، اولویت‌های توانمندسازی مشاوران، استخدام . به کارگیری داوطلبان، دستیاران و دانشجویان برای شرکت در دوره‌های توانمندسازی آموزشی، ارائه مشاوره به مسئولان، گروه‌های آموزشی و اعضای آموزش و پرورش در حوزه‌های مختلف به ویژه بهره‌مندی از روش‌های فعال مشاوره، همکاری با مسئولین آموزشی، توانمندسازی مشاوران آموزشی) به بازنگری دوره‌های مشاوران تحصیلی به منظور ارائه الگوی مناسب و اعتبارسنجی آن شده است. در ادامه هر کدام از این ابعاد همراه با جدول کدگذاری باز و محوری و نیز تفسیر آن به صورت جداگانه ارائه شده است.

جدول ۱. کدگذاری داده‌های محتوای مصاحبه در مورد ارائه الگوی مناسب توانمندسازی برای مشاوران تحصیلی

کد محوری	کد باز	گزاره کلامی	کد مصاحبه شونده‌گان	نظر مصاحبه شونده‌گان در خصوص تاثیر الگوی مناسب با توانمند سازی مشاوران تحصیلی	تاثیر رابطه بین الگوی مناسب با توانمند سازی مشاوران تحصیلی
		بهره گیری از دانش نوین	l4, l5, l8, l11	مستقیم و مثبت	**
		تخصصی بود مشاوره ای برای حل مسائل	l8, l14	مستقیم و مثبت	**
		مطلوب و معتمدانه	l5, l6, l7	مستقیم و مثبت	**
		تدقیق آرمان ها و انتظارات و انسجام بخشی میان اهداف اس	l3, l5, l6, l7	مستقیم و مثبت	**
		آینده نگر باشد	5, l6, l7, l8, l10	مستقیم و مثبت	**
		ادامه دار باشد و از رویه خاص پیروی کند			
	ایجاد فعالیتهای مستمر	تشکیل جلساتی ماهیانه و از قبل مشخص شده برای هر ماهانه	l7, l9, l11, l14, l15	مستقیم و مثبت	**

دانش آموز تا زمانی که نتیجه

حاصل گردد

**	مستقیم و مثبت	l5, l8, l1	مراجع محور بودن	انعطاف پذیر
**	مستقیم و مثبت	l1, l2, l4	سازمان محور بودن	

همان طور که در جدول ۱ مشاهده می‌کنید تمامی خبرگان شرکت‌کننده در این نظرسنجی نقش الگوی مناسب بر توانمندسازی مشاوران تحصیلی را تأیید کرده و آن را مثبت و معنی‌دار ارزیابی کرده‌اند و آن را در ابعاد تخصصی، مطلوب و معتمدانه، ایجاد فعالیت‌های مستمر و ماهانه و انعطاف‌پذیری مورد توجه قرار داده‌اند. و نتایج حاصله از آن گویای این است که باید از با بهره‌گیری از دانش نوین و خدمات مشاوره‌ای و مدنظر قرار دادن آرمان‌ها و آینده‌نگری با مدنظر قرار دادن استمرار بتواند آنقدر منعطف باشد که مناسب حال مراجع و سازمان‌ها خدمات مشاوره‌ای خود را ارائه دهد.

برای تجزیه و تحلیل اطلاعات حاصل از مصاحبه‌های تحقیق حاضر از روش تحلیل تم استفاده شده است؛ بنابراین ابتدا متون مصاحبه‌ها بررسی و کدگذاری گردیده و از این طریق مفاهیم متنوع مورد استفاده در این پژوهش استخراج شده‌اند. این مفاهیم با توجه به محتوای ظاهری در قالب دسته‌های مفهومی که در واقع نشانگر یک مفهوم مستقل هستند تقسیم‌بندی شده‌اند. این دسته‌ها نیز در قالب تم‌های مختلف ارائه شده و مورد بحث و بررسی قرار گرفته‌اند. دیدگاه افراد در تحلیل تم الگوی مناسب برای توانمندسازی مشاوران تحصیلی به الگوهایی منجر شد که می‌تواند به توانمندسازی مشاوران تحصیلی کمک کند:

الگوی تخصصی، مطلوب، مستمر و انعطاف‌پذیر باشد که در بخش اول باید فرد از آخرین دانش روز آگاهی داشته باشد تا بتواند از خدمات مشاوره‌ای بهترین بهره را برد که به آرمانها توجه نموده و بین اهداف انجام برقرار نموده و ملاکش آینده‌نگری است. عامل دیگر که آن را به یک الگو می‌تواند تبدیل کند مستمر و ماهانه بودن آن است که تا دستیابی به نتیجه و اهدافش ادامه‌دار خواهد شد و عامل دیگری که آن را بارز می‌سازد مراجع محور بودن و از طرفی سازمان محور بودنش گویای انعطاف‌پذیری بالای الگو بوده که این همان چیزی است که یک مشاور آن را ملاک قرار دهد. برای بررسی اعتبار الگوی ارائه شده توانمندسازی مناسب برای مشاوران تحصیلی از آمار توصیفی و استنباطی استفاده گردید: در این بخش به بررسی پاسخ‌های ۱۳۳ نفر مشارکت‌کنندگان در بخش کمی پرداخته شده است.

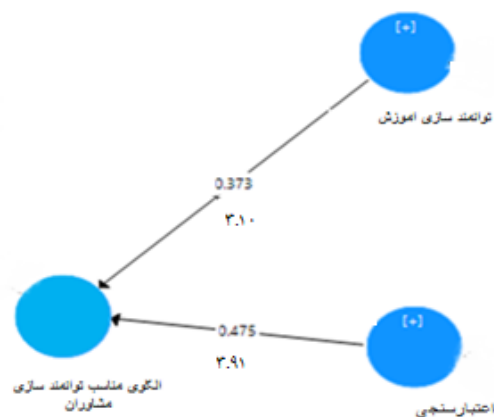
جدول ۲: توصیف متغیرهای جمعیت‌شناختی پاسخ‌دهندگان

متغیر جمعیت‌شناختی	شاخص	فراوانی	درصد
سن	بین ۳۰ تا ۳۵ سال	۷۰	۵۳
	بین ۳۵ تا ۴۰ سال	۳۸	۲۸
	۴۰ سال به بالا	۲۵	۱۹
تحصیلات	کل	۱۳۳	۱۰۰
	دکتر	۱۱	۸
	کارشناس ارشد	۵۲	۳۹

۴۶	۶۱	کارشناسی	
۷	۹	فوق دیپلم	
۰	۰	دیپلم	
۱۰۰	۱۳۳	کل	
۱۳	۱۷	۵-۱۰ سال	سابقه کار
۴۰	۵۳	۱۱-۱۵ سال	
۲۸	۳۸	۱۶-۲۰ سال	
۱۹	۲۵	۲۰ سال به بالا	
۱۰۰	۱۳۳	کل	

جدول ۳: میانگین و انحراف معیار متغیرهای مدل

عامل	حجم میانگین نمونه	انحراف معیار	کمترین	بیشترین	چولگی	کشیدگی
توانمند سازی آموزشی	۱۱۳	۳,۲۳۱	۱,۰۸۶	۱,۳۴۶	۰,۴۸۷-	۱,۴۵-
الگوی مناسب توانمند سازی مشاوران	۱۱۳	۴,۲۱۸	۱,۰۵۸	۱,۲۲۴	-۰,۰۹۵	-۱,۲۲۷
اعتبار سنجی	۱۱۳	۳,۱۱۴	۱,۱۱۳	۱,۳۲۹	-۰,۳۳۷	۱,۱۴۷-

شکل ۱. ضرایب رگرسیونی استاندارد و مقادیر T-Value مدل پژوهش

جدول ۴. ضرایب رگرسیونی و مقادیر آماره تی متغیرهای مدل

آماره تی	ضریب	شرح
۳,۱۰۴	۰,۳۷۳	توانمند سازی مشاوران ->-
۳,۹۱۴	۰,۴۷۵	الگوی مناسب توانمند سازی مشاوران ->-

جدول ۵. نتایج سه معیار آلفای کرونباخ، پایایی و روایی همگرا

متغیرها	ضریب آلفای کرونباخ (Alpha>0.7)	ضریب پایایی ترکیبی (Cr>0.7)	میانگین واریانس استخراجی (AVE>0.5)
توانمند سازی آموزشی	۰/۹۲۰	۰/۹۳۲	۰/۵۳۵
الگوی مناسب توانمند سازی مشاوران	۰/۹۲۵	۰/۹۳۶	۰/۵۳۰
اعتبار سنجی	۰/۷۳۷	۰/۸۳۵	۰/۵۵۹

با توجه به اینکه اعداد آلفای کرونباخ، پایایی ترکیبی (سازگاری درونی) و AVE همگی در بازه مربوطه قرار گرفته‌اند، می‌توان مناسب بودن وضعیت پایایی و روایی همگرای مدل پژوهش را تایید کرد.

با توجه به شکل ۱ و جدول ۴ ضریب رگرسیونی استاندارد شده اعتبار الگوی توانمند سازی مناسب برابر ۰/۳۷۷ می‌باشد، همچنین مقدار آماره تی برای این ضریب برابر ۳/۱۰۴ می‌باشد و بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد که نشان از معنی‌دار بودن این ضریب در سطح خطای ۵ درصد است. به طور کلی نتایج حاصله از برآورد مدل، حاکی از آن است که فرضیه صفر H_0 رد شده و فرض مقابل آن (H_1)، تایید می‌شود و به عبارتی الگوی توانمندسازی مناسب از نظر متخصصان برنامه ریزی درسی و مشاوران تحصیلی از اعتبار لازم برخوردار است.

بحث و نتیجه گیری:

آموزش و پرورش به عنوان اصلی‌ترین نهاد و سازمان تربیتی نقش مهمی در برنامه‌ریزی و مشاوره تحصیلی و اعتلای زندگی تحصیلی و شغلی آینده دانش‌آموزان دارد و همچنین آنان را برای زندگی فردی و اجتماعی آماده می‌کند. همچنین در اهمیت و ضرورت استفاده از خدمات راهنمایی و مشاوره در آموزش و پرورش می‌توان به مواردی همانند فراهم نمودن شرایط برای آسان شدن رشد همه‌جانبه دانش‌آموزان، ضرورت شناخت تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان و توجه به این تفاوت‌ها در جریان آموزش و پرورش آنان، ارتقای بهداشت روانی دانش‌آموزان، لزوم راهنمایی دانش‌آموزان در مورد ادامه تحصیل و انتخاب رشته‌های تحصیلی مناسب با توجه به علاقه، توان و استعداد آنان، لزوم آموزش مهارت‌های اجتماعی و مهارت‌های زندگی به آنان، ایجاد قدرت و توانایی سازگاری در آنان، وجود مشکلات اخلاقی، روانی، رفتاری، عاطفی، خانوادگی، اجتماعی، تحصیلی، سازشی و... اشاره کرد. بنابراین ضرورت وجود مشاوران تحصیلی توانمند و لزوم بهره‌مندی از الگوی مناسب می‌تواند یاریگر آنان در راستای ایفای نقش سازنده و موثر و ارائه خدمات مشاوره‌ای مطلوب به دانش‌آموزان باشد.

نتایج حاصل از الگوی توانمندسازی در این پژوهش گویای این امر است که توانمندسازی مناسب در مشاوران تحصیلی برابر ۰/۳۷۳ می‌باشد. همچنین مقدار آماره تی برابر ۲/۸۳۳ می‌باشد و بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد که نشان از معنی‌دار بودن این ضریب در سطح خطای ۵ درصد است. بنابراین الگوی مناسب در توانمندسازی مشاوران اثر دارد. همچنین نتایج حاصل از اعتبارسنجی الگوی ارائه شده گویای این است که اعتبار الگوی توانمندسازی برابر ۰/۳۷۷ می‌باشد و مقدار آماره تی برای این ضریب برابر ۳/۱۰۴ می‌باشد و بیشتر از ۱/۹۶ می‌باشد که نشان از معنی‌دار بودن این ضریب در سطح خطای ۵ درصد است. بنابراین الگوی ارائه شده از نظر متخصصان برنامه‌ریزی درسی و مشاوران تحصیلی از اعتبار لازم برخوردار است. در پایان می‌توان گفت که تمامی موارد ذکر شده در پژوهش‌های

به عمل آمده در سالهای اخیر، که در راستای تحقیق امروز به پژوهش پرداخته اند به لحاظ عنوان و نحوه عملکرد چیزی شبیه و نزدیک به تحقیق در دست می‌باشد ولی شواهد حاکی از آن است که تحقیق حاضر در بخش یا تمامی از تحقیقات حاصله به تحقیقات؛ دوکانه‌ای فرد، شفیع آبادی، و پاشا شریفی (۱۳۸۷)، ملایی، خوشبخت و کریمی (۱۳۹۴)، نیگا (۲۰۱۱)، فلاحی و همکاران (۲۰۱۳)، حمید و همکاران (۲۰۱۳)، کارلوس (۲۰۱۸)، بیشتر هم راستا و همسو بوده و درست است که باقی موارد هم گویای مضمون پژوهش هستند اما موارد یاد شده از این لحاظ نزدیک‌ترند و تمامی تلاش محقق در این بخش بر این منوال است که؛ محققان بعدی را که تمایل دارند در این راستا به مطالعه و پژوهش بپردازند، یاری رسانده و در حد و نوبه خود به تداوم چنین پژوهش‌هایی که به نوعی به ارتقای سطح رشد و فرهنگ یک جامعه کمک نماید تکیه زنند.

محدودیت پژوهش

با توجه به شیوع بیماری کرونا متأسفانه بسیاری از مشارکت‌کنندگان به صورت مجازی به پرسش‌نامه‌ها پاسخ داده و محقق نتوانسته به صورت حضوری در جریان نحوه پاسخگویی آنها قرار گیرد. همچنین بعضی از مشارکت‌کنندگان این دلهره را داشتند که اطلاعاتی که در پرسشنامه از آنها درج می‌شود، منتشر نشود.

کاربرد پژوهش

نتایج این پژوهش می‌تواند مورد استفاده کارشناسان مشاوره ادارات آموزش و پرورش، مشاوران تحصیلی مدارس، مشاوران شغلی و خانوادگی، مراکز و هسته‌های مشاوره آموزش و پرورش، کلینیک‌های مشاوره و روان درمانی، و حتی آموزگاران و دبیران آموزش و پرورش که به نوعی با مسائل تحصیلی و روانی دانش‌آموزان سر و کار دارند، قرار گیرد.

References

1. Tavakoli Y. Guidance and Counseling Programs and Activities in High School and Pre-university (consultant's guide). Tehran: beyond knowledge. Third edition; 2006.
2. Safi A. Principles and Techniques of Guidance and Counseling in Academic Courses. Tehran: Roshd; 2017.
3. Shokohi M., Mustafavi M., Yazidi AA. Guidance and Counseling Programs and Activities (first high school period). Tehran: Menadi Tarbiat Cultural Institute; 2016.
4. Ebrahimi L., Farahbakhsh K., Esmaaili M., Salimi Bejestani H. School Counselors Empowerment Model: A Qualitative. Biannual Journal of Applied Counseling. 2016; 5(1): 1-22. [DOI: 10.22055/JAC.2016.12586](https://doi.org/10.22055/JAC.2016.12586)
5. Welfel ER. Ethics ounseling and psychotherapy: Standards, Research, and Emerging Issues. Brooks/ Cole publishing Company; 2002.
6. Bardhoshi G., Duncan K. Rural school principals' perceptions of the school counselor's role. The Rural Educator. 2009; 30(3): 16-24. [DOI:10.35608/RURALEL.V30I3.445](https://doi.org/10.35608/RURALEL.V30I3.445)
7. Brady- Amoon P., Keefe Cooperman K. Psychology, counseling psychology, and professional counseling: shared roots, challenges, and opportunities. The European journal of counseling psychology. 2017;6(1):41-62. [DOI:10.5964/EJCOP.V6I1.105](https://doi.org/10.5964/EJCOP.V6I1.105)
8. Sharkin BS. College counseling and student retention: Research findings and implications for counseling centers. Journal of college counseling. 2004; 7(2): 99-108. [DOI.10.1002/J.2161-1882.2004.TB00241.X](https://doi.org/10.1002/J.2161-1882.2004.TB00241.X)
9. Jayne DK. The Role of Academic Advising in student Retention and persistence, About compus. 2011; 16(3): 8-12. [DOI:10.1002/ABC.20062](https://doi.org/10.1002/ABC.20062)

<http://journals.iau-astara.ac.ir>, D.O.R. [20.1001.1.23223065.1401.12.1.13.3](https://doi.org/10.1001.1.23223065.1401.12.1.13.3)

10. Dokanheefard F, Shafiabadi A, Sharifi HP. Personality and demographic characteristics of successful consultants from the perspective of the community of consultants. *Journal of Thought & Behavior in Clinical Psychology (JTBCP)*. 2008; 3(10): 33-46.
11. Molaeei Z, Khosbakht F, Karimi MH. Understanding of Professional Ethics from High School Counselors Perspective. *Counseling Culture and Psychotherapy*, 2015; 6(24): 81-109. [DOI: 10.22054/QCCPC.2015.4424](https://doi.org/10.22054/QCCPC.2015.4424)
12. Nyaga VK. Effectiveness Guidance and Counselling Services on University Students Development of Academic, Social and Personal Competencies: A Comparative study of public and private Universities in Kenya. A Thesis Submitted to the Graduate School in Fulfillment of the Requirements for the Award of the Degree of Doctor of Philosophy in Counselling Psychology of Chuka University College; 2011.
13. Khalil A., Williamson J. Role of Academic Advisors in the success of engineering students. *Universal journal of educational Research*. 2014; 2(1): 73-79. [DOI: 10.13189/UJER.2014.020109](https://doi.org/10.13189/UJER.2014.020109)
14. Carlos P. Empowering chicana/o and Latina/o high school students: A guide for school counselors. *ASCA professional school counseling*. 2018; 19(1): 1096-2409-19.1. [DOI:10.5330/1096-2409-19.1.176](https://doi.org/10.5330/1096-2409-19.1.176)